

Bölüm 4

İÇ KONTROL VE İÇ DENETİM ARASINDAKİ İLİŞKİ: KONUyla İLGİLİ TEZLERİN VE ÇALIŞMALARIN ANALİZİ

Gamze Ayça KAYA¹

GİRİŞ

Küresel rekabetle işletmeler, amaçlarına ulaşmak için iç denetim faaliyetlerine yönelmiştir. İşletmelerin ölçekleri büyüdükçe denetim gereksinimleri de artmaktadır. İşletmeler, iç kontrol yapılarını oluşturmak ve etkin bir biçimde işletmek zorundadır (Türedi vd., 2015: 66). İç denetçiler, iç kontrol yapısının unsuru olarak çalışmaktadırlar. İşletmenin iç kontrol sistemini izleyip, üst yönetime bu konuda rapor hazırlamaktadırlar (Bozkurt, 2010: 134).

İç kontrol ve iç denetim her ne kadar benzer özelliklere sahip olsa da farklı kavramlardır. İç kontrol; üst yönetim tarafından belirlenen politika ve kurallara uyumu, işletme faaliyetlerinin etkinliğini ve verimliliğini, varlıkların korunmasını, güvenilir finansal bilgileri, muhasebe bilgilerinin zamanında sunulmasını ve hata ve hilelerin önlenmesini sağlayan ve yönetimin kontrol fonksiyonunu yerine getiren politika ve kurallardır. İç denetim; kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olan, faaliyetlerini geliştiren, değer katan güvence ve danışmalık faaliyetleridir.

Çalışmada; iç kontrol, iç denetim ve aralarındaki ilişki incelenmektedir. Çalışmanın son bölümünde, yapılan yüksek lisans, doktora tezleri ve çalışmalar analiz edilmektedir.

İÇ KONTROL KAVRAMI

Kontrol, bir işletmenin amaçlarını gerçekleştirmesini sağlayan politika ve kurallardır. Kontrollerin tamamı iç kontrol sistemi olarak adlandırılmaktadır (Usul, 2015: 100). COSO tanımı temel alınarak yapılan tanıma göre iç kontrol sistemi (Sevim & Gül, 2012: 103):

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Fırat Üniversitesi, gamzeayca@hotmail.com

Çalışma sonucunda; iç kontrol ve iç denetim konusunda yapılan tezlerin yirmi sekiz tane, çalışmaların ise altı tane olduğu tespit edilmiştir. İç kontrol ve iç denetim arasındaki ilişki hakkında yapılan tezlere bakıldığında çoğunluğunun yüksek lisans tezi olduğu ve sadece bir tanesinin doktora tezi olduğu görülmektedir.

En fazla yüksek lisans tezi yapılan üniversite, İstanbul Okan Üniversitesi'dir. İç kontrol ve iç denetim konusundaki tek doktora tezi ise Marmara Üniversitesi'nde yapılmıştır. Tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla; 2014, 2016 ve 2019 yıllarında beşer tez hazırlandığı ve tezlerin izin verilme durumlarına bakıldığında, üç tezin erişime kısıtlama getirdiği görülmektedir. İç kontrol ve iç denetim konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde; çalışmaların dört tanesinin makale, iki tanesinin de kitap olduğu belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Bilge, S. & Kiracı, M. (2010). Kamu Sektöründe İç Denetim ve İç Denetimin Başarıyla Uygulanmasında Rol Oynayan Faktörler, Gazi Kitabevi, Kasım, Ankara.
2. Bozkurt, N. (2010). Muhasebe Denetimi, Alfa Yayınları: 457, İşletme-İktisat-Muhasebe: 53, 5. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
3. Dabbağoğlu, K. & Can, G. (2018). Bağımsız Denetim, 1. Baskı, Eğitim Yayınevi, Konya.
4. Demir, M., Ülker, Y. & Arslan, Ö. (2018). "İç Kontrol, İç Denetim ve Bağımsız Denetim İlişkisi", Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3 (5), Kış, ss. 82-104.
5. Demirbaş, M. (2005). "İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 7, Bahar, ss. 167-188.
6. Erkan, M. (2012). Türk Ticaret Kanunu'nda Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma ve İç Denetim, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
7. Gül, M. & Kaban, İ. (2015). "Bankalarda İç Kontrol - İç Denetim İlişkisi ve Bir Uygulama", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı: 45, Haziran, ss. 89-111.
8. Güredin, E. (2000). Denetim, Yayın No: 369, İşletme-Ekonomi Dizisi: 20, 10. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, Ekim, İstanbul.
9. Haftacı, V. (2018). Muhasebe Denetimi, Umuttepe Yayın No: 50, İşletme-Ekonomi Dizisi: 19, 5. Basım, Umuttepe Yayınları, Şubat, Kocaeli.
10. Hatunoğlu, Z., Koca, N. & Kılı, M. (2012). "İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 20, ss. 169-189.
11. Karacan, S. & Uygun, R. (2016). Denetim ve Raporlama, Tekdüzen Muhasebe Sistemi ve Uluslararası Denetim Standartları İle Uyumlu, Umuttepe Yayın No: 70, İşletme-Ekonomi Dizisi: 28, 2. Baskı, Umuttepe Yayınları, Ocak, Kocaeli.
12. Kaval, H. (2005). Muhasebe Denetimi, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS/IAS) Uygulama Örnekleri İle, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ekim, Ankara.
13. Kayalı, N. & Yüksel, F. (2012). "Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Faaliyetlerinin Uygulamalı Olarak İncelenmesi", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 2, ss. 162-187.

14. Kızılboğa, R. & Özşahin, F. (2013). “Etkin Bir İç Kontrol Sisteminin İç Denetim Faaliyetine ve İç Denetçilere Katkısı”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 220-236.
15. Kurnaz, N. & Çetinoglu, T. (2010). İç Denetim, Güncel Yaklaşımlar, Umuttepe Yayın No: 33, İşletme-Ekonomi Dizisi: 14, 1. Basım, Umuttepe Yayınları, Mayıs, Kocaeli.
16. Özkardeş, L. (2017). “Kurumsal Firmaların İç Kontrol, İç Denetim ve Riske Yaklaşımları”, Journal of Yasar University, 12/47, ss. 191-200.
17. Pamukçu, A. (2019). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerde İç Kontrol ve İç Denetim, Ekin Yayınevi, Bursa.
18. Pehlivanlı, D. (2019). Modern İç Denetim, Yayın No: 3822, İşletme-Ekonomi Dizisi: 990, 3. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
19. Sabuncu, B. (2017). “İşletmelerde İç Denetim ve İç Kontrol İlişkisi”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, ss. 161-174.
20. Selimoğlu, S. K. & Özbek, C. Y. (2018). İç Denetim, Uluslararası İç Denetim Standartları İle Uyumlu, Yayın No: 2090, 1. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık, Ekim, Ankara.
21. Selimoğlu, S. K., Özbirecikli, M. & Uzay, Ş. (2017). Bağımsız Denetim, Türkiye Denetim Standartlarıyla Uyumlaştırılmış, Yayın No: 462, İktisat/Ekonomi No: 09, 1. Basım, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık, Aralık, Ankara.
22. Sevim, A. & Gül, M. (2012). “Elektronik İşletmelerde (E-İşletmelerde) Satın Alma İşlemleri ve İç Kontrol İlişkisi”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, C: XIV, S: II, ss. 91-118.
23. Türedi, H., Karakaya, G. & İldem, M. (2015). “Kurumsal Yönetim ve İç Denetim İlişkisi”, Sayıştay Dergisi, Sayı: 96, Ocak-Mart, ss. 55-74.
24. Usul, H. (2015). Bağımsız Denetim, TMS ve TFRS Uygulamalı Türkiye Denetim Standartlarına Göre, 2. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
25. Yılcı, M. (2015). İç Denetim ve İç Kontrol Değerleme Rehberi, Detay Yayınları: 651, 3. Baskı, Detay Yayıncılık, Mayıs, Ankara.
26. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, Erişim Tarihi: 21.03.2020.